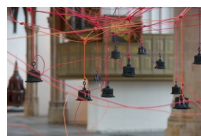

jaarverslag 2013 - stichting de oude kerk te amsterdam

Al eeuwenlang is de Oude Kerk een plek voor gedachtevorming en reflectie. Dit Amsterdamse monument, nog steeds in gebruik als godshuis, is sinds 2013 tevens een passende plek voor hedendaagse kunst in al haar verschijningsvormen. Hedendaagse kunst wil een andere kijk op de werkelijkheid leveren. Zij wil vragen stellen en verbanden leggen. Geplaatst in de sacrale en historische context van de Oude Kerk ziet zij kans om het spanningsveld tussen heden en verleden bloot te leggen en nieuwe perspectieven te creëren. Zo komt Oude Kerk tegemoet aan de behoefte tot contemplatie die sinds kort een duidelijk waarneembare ervaring beleeft. Het gerestaureerde monument doet weer mee in de wereld en in de ontwikkelingen van vandaag!

Oude Kerk en Amsterdam

De geschiedenis van de Oude Kerk loopt voor een groot deel synchroon met de geschiedenis van Amsterdam. Het begin ligt waarschijnlijk in de 13de eeuw. Het huidige Oudekerksplein was een terp die als begraafplaats diende. Aan de voet van de terp stroomde het IJ en er bovenop stond een bescheiden houten kapelletje. Omstreeks 1300, toen Amsterdam stadsrechten kreeg, werd dit kapelletje vervangen door een stenen bouwsel. Tot 1410, toen Amsterdam zo'n 3000 inwoners telde, was dit de enige kerk in de hele stad. In de navolgende eeuwen breidde Amsterdam zich uit, en ook de Oude Kerk werd groter en groter - tot 1560, toen voor haar de grenzen aan de groei waren bereikt.

Van katholiek naar protestant

In de middeleeuwen was Amsterdam een overwegend katholieke stad. De Oude Kerk was een katholiek godshuis van waaruit in 1345 het Mirakel van Amsterdam plaatsvond. Jaarlijks lopen bedevaartgangers uit het hele land nog steeds de Stille Omgang om te herdenken dat destijds een hostie tot drie keer toe op wonderbaarlijke wijze zelfstandig zijn weg vond van de Oude Kerk naar het bed van een stervende zieke. In 1566 keerde het tij. Uit verzet tegen het gebruik van (onbegrijpelijke) Latijnse formuleringen begonnen hervormingsgezinde kerkgangers tijdens een doopplechtigheid met stenen te gooien. De beeldenstorm in Amsterdam was een feit. Beelden werden neergehaald, altaren werden vernield en de schutterij moest de orde herstellen. In 1578 kwam de stad onder gezag van de hervormingsgezinde Willem van Oranje. Katholieke burgemeesters werden vervangen door een protestants

bestuur. De Oude Kerk werd ingericht voor de protestantse eredienst, compleet met een centrale plaats voor de preekstoel en speciale kerkbanken voor notabelen. Vrouwen moesten hun eigen stoel meenemen.

Vrijplaats

In de zeventiende eeuw ontwikkelde Amsterdam zich tot een vrijplaats voor liberalen uit alle windstreken. De onderliggende idee van individuele vrijheid kreeg ruim baan door factoren als de protestantse reformatie, geografische ligging, maatschappelijke verhoudingen en tolerantie ten opzichte van het gedrukte woord (Amsterdam telde meer uitgevers dan welke stad ook in de Westerse wereld).

Vrijplaatsen waren oorspronkelijk plaatsen waar mensen waren vrijgesteld van gerechtelijke vervolging. Tegenwoordig hebben zij vooral een overdrachtelijke betekenis. Zij staan voor een onbelemmerde vrijheid van denken en spreken. In deze zin laat de gerestaureerde Oude Kerk zich dan ook beslist een vrijplaats noemen. Vrije meningsuiting en publiek debat vormen de pijlers onder de programmering waarmee Oude Kerk zich sinds 2012 als het enige historische instituut voor hedendaagse kunst in Amsterdam profileert.

Een nieuw profiel

Na een grondige restauratie van ruim zestig jaar heeft Oude Kerk het roer omgegooid. Inmiddels is de Kerk begonnen aan een nieuw leven, haar vijfde alweer. Vanzelfsprekend met behoud van- en niet aflatende zorg voor het circa 800 jaar oude rijksmonument. Waren (religieuze) monumenten tot voor kort nog overwegend in trek bij een behoudend publiek, inmiddels is de fascinatie voor geschiedenis en contemplatie aan het kantelen. Ook de voorhoede toont waardering voor het authentieke, imperfecte en historische. In een wereld waarin alles in hoog tempo verandert, lijkt het verleden een bruikbaar en vaak ook inspirerend uitgangspunt voor gedachtevorming en creativiteit. Onderzoek toont aan dat onze geïndividualiseerde samenleving in toenemende mate de behoefte voelt om gedeelde waarden en inhoudelijke dialoog een plek te geven in het dagelijks leven. Met haar herprofilering, gericht op het spanningsveld tussen heden en verleden, ziet Oude Kerk een kans om het publiek hierin tegemoet te komen. Het is een taakstelling die past bij haar broncode als preekstoel en ontmoetingsplek. En het bevestigt haar in haar keuze om hedendaagse kunstenaars in staat te stellen hun verhalen en inspiratie over te dragen op een groot publiek. Omdat kerken nu eenmaal de natuurlijke habitat voor overdracht, dialoog en beschouwing zijn.

Programmering

De Oude Kerk is nog steeds in gebruik als godshuis, maar wordt beheerd door een stichting c.q. culturele onderneming. Jaarlijks realiseert deze onderneming twee grote tentoonstellingen: een rond het concept tijd en een rond het concept ruimte. Constante is de

specifieke, driedimensionale samenhang tussen hedendaagse kunst, cultuurhistorische waarden en architectuur - de band tussen erfgoed en kunst, verleden en heden. Los hiervan is het de wens van directeur Jacqueline Grandjean om de kerk aan de mensen terug te geven.

En dat gebeurt ook. Van november 2013 tot en met juni 2014 werkte kunstenaar Sara Vrugt, samen met buurtbewoners, kerkgangers en andere Amsterdammers, in het kerkatelier aan nieuwe bekleding voor de 118 stoelen van de Oude Kerk. Kleurrijke verhalen, anekdotes en mythen over de kerk en haar omgeving vormden de basis voor het nieuwe stofontwerp. Stadsdichter Anna Enquist verweefde deze verhalen tot een stuk proza van 118 woorden die inmiddels op de teruggeplaatste stoelen te lezen zijn. Het is een voorbeeld van hoe de Oude Kerk de verbinding opzoekt met de stad en haar diverse publiek.

Jaaroverzicht 2013

2013 was een belangrijk en veelbewogen jaar voor de Oude Kerk. Het jaar waarin de restauratie ten einde is. Een restauratie die in verschillende fases vanaf 1951 werd uitgevoerd besloeg haast elke vierkante centimeter van de Oude Kerk, van gewelf, dak tot zerkenvloer. De kosten van de restauratie bleven redelijk binnen de begroting (zie hiervoor financieel jaarverslag).

Dit jaar is voor het eerst in de geschiedenis een inhoudelijk programma in eigen handen genomen. De tentoonstelling memento die van 20 november tot 2 maart 2014 te zien was getuigt van deze eerste programmatische stap. Er werd een koffieschenkerij opgezet in de sacristie die van meet af aan op lovende reacties kom rekenen. Twee ondernemers hebben hier met twee personeelsleden een volle baan aan. Ook is er een winkel opgezet bij wijze van pilot. Deze kreeg een plaats in de Librije.

Het jaar telde veel hoogtepunten, maar natuurlijk waren er ook minder rooskleurige berichten. Er zijn scherpe keuzes gemaakt en organisatorisch de bakens moeten verzetten. Die verandering bracht onzekerheid met zich mee, zeker in het oudste gebouw van de stad. Er is geschoven met functies, waardoor Stichting Oude Kerk zich niet langer profileert als verhuurlocatie, maar als monumentale culturele instelling. Hierdoor kwam de functie van floormanager te vervallen, en werd vervolgens een projectleider en een marketeer aangetrokken.

In 2012 roerde de publieke opinie zich als gevolg van het Masterplan van de Oude Kerk. Met alle partijen is uitvoerig gesproken. Er zijn debatten geweest in de kerk, met kerkgangers, kunstenaar, buurtbewoners en daarbuiten met gemeente, erfgoedverenigingen

en belangengroepen. Dit debat krijgt in 2014 een duurzaam vervolg.

De Oude Kerk ontving opnieuw een afwijzing van de BRIM (Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten). Directie en bestuur zijn hiertegen in beroep gegaan bij de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Veel grote kerken in Nederland vallen buiten de regeling vanwege de huidige verdeelsleutel.

Het Grote Orgel kreeg een impuls door het diner op 13 september. Hier werd ruim 15.000 euro opgehaald. Donaties van Amsterdammers, vrienden en orgelliefhebbers. Amsterdamse ondernemers sponsorden dit diner voor ruim 800 personen in de Oude Kerk.

Februari

De Rietveld Tentoonstelling werd geopend met een woord uit de bijbel en 43 kunstwerken. De zondag erna gingen kunstenaars, Rietveldstudenten en kerkgangers met elkaar in debat over de relatie kunst en religie.

Maart

Een kleine tentoonstelling in de collegekamer toonde vijf ontwerpvoorstellen voor de torenentree. Daarbij werd gekozen voor een sober maar krachtig ontwerp van *One Architects*.

April

De *Koffieschenkerij* werd gevestigd in de voormalige sacristie. De twee enthousiaste jonge ondernemers Job Oosting en Anne Rijks weten inmiddels buurt, kerkgemeente en bezoekers te overtuigen van hun kwaliteiten. Het barmeubel is gebouwd van overtollig hout van de Oude Kerk. De schenkerij is dagelijks van 10 – 18 uur geopend.

Mei

Vieringkolom nummer 22 is geheel hersteld. Het euvel waren roestende dogen en haken die de natuurstenen schil van de pilaar drukten.

Juni

Het publieks- en haalbaarheidsonderzoek dat pro-deo werd verricht door *Bain+Company* liet gunstige prognoses zien als het gaat om de combinatie monument en hedendaagse kunst.

VVAB forceert een bouwstop en vertraagt daarmee de restauratie van de Oude Kerk met een maand. De bouwstop betreft een vermeende illegale sloop van een tussenwand. De vergunning bleek later toch in orde.

Juli

Alle bezoekers aan de Oude Kerk ontvangen bij binnenkomst een getekende plattegrond van kunstenaar Jan Rothuizen op basis waarvan men de Oude Kerk kan ontdekken. De tekst is geschreven door historicus Lodewijk Wagenaar. De uitgave werd gesponsord door Vrienden van De Oude Kerk.

Augustus

DOK! is de naam van de nieuwe museumwinkel die voorlopig wordt gevestigd in de Librije. In de winkel zijn producten te koop die iets te maken hebben met de geschiedenis van de Oude Kerk, maar ook producten die door de ondernemers zelf ontwikkeld zijn. Exclusief voor de Oude Kerk!

De restauratie fase 4 wordt beëindigd. Opgeleverd wordt onder andere de Kerkmeesterskamer, de zerkenvloer en het elektrisch circuit. Hiermee is een restauratie van meer dan 60 jaar ten einde. Met hulde aan het bouwteam en architect Ben Massop.

Er wordt een start gemaakt met de verbouwing van de torenentree, echter deze wordt drie dagen later meteen weer stilgelegd wegens bezwaren van VVAB, Bond Heemschut en een aantal kerkgangers.

September

Het *diner voor 800* waarin wij het einde van de 60 jaar durende restauratie vierden was een groot succes. Het diner was voor 100% gesponsord door Amsterdamse ondernemers waaronder patisserie Holtkamp, Restaurant Anna en de HEMA en werd mogelijk dankzij de vrijwillige inzet van o.a. onze eigen medewerkers. Na afloop riep men: volgend jaar weer! Er is die avond ca. 17.000 euro opgehaald voor de restauratie van het Grote Orgel.

Tijdens de Open Monumentendagen op 14 en 15 September was de Oude Kerk landelijke topscoorder met maar liefst 8.000 bezoekers. Bezoekers konden 12 verschillende pop-up lezingen bijwonen die om het half uur door de hele kerk werden gehouden met sprekers als uit de cultuur- en erfgoedwereld.

De Oude Kerk was het middelpunt van de Nuit Blanche, een festival voor en door de kunsten. Een van de bezoekers schreef ons na afloop een mail: "Goed dat de Oude Kerk zo open-minded is!"

Oktober

In een van de panden van de oude kerk op het Oudekerksplein is in oktober de chocoladewinkel Puccini gevestigd, geheel in lijn met het Puccini-orgel dat in de Oude Kerk staat.

Van de *Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad* (VVAB) heeft de Oude Kerk de Geurt Brinkgreve prijs in ontvangst genomen voor de beste restauratie 2013.

De nieuwe huisstijl, ontworpen door Experimental Jetset is een feit. De website ontlokt lovende reacties.

November

De Oude Kerk won de derde prijs tijdens de Museumnacht. "*De performances sloten thematisch goed op elkaar aan en waren van indrukwekkende technische kwaliteit en hadden een hoge mate van interactie met het publiek*" aldus de jury.

Op 15 november opende de eerste tentoonstelling onder regie van de oude kerk met de titel *memento*. Voor het verzamelen van objecten uit de buurt is samengewerkt met het Amsterdam Museum. Memento is goed ontvangen door publiek en media; waaronder BBC News.

Tijdens het Amsterdam Art Weekend was de Oude Kerk favoriet met performances van Francesca Grilli en Feiko Beckers. Grilli toonde twee cello spelers in concert. De strijkstokken stonden letterlijk in vlam.

Eigenlijk dachten we dat we 50 bezoekers zouden trekken op de performance-avond met de titel *Nachtelijke Dwalingen*. Er kwamen er 100. Het was bijzonder om met kunstenaars Stijn Verhoef en Jasper Coppens door de donkere kerk te dwalen. Met als hoogtepunt het pianostuk van de Japanse componist Sato op vleugel.

Op 28 november is door Ester Serrano (onze eigen marketeer) en David Pino (de vormgever in pandje nummer 3) een uiterst gezellige netwerkborrel georganiseerd voor (nieuwe) ondernemers in het 1012 gebied. Ideeën en ervaringen werden uitgewisseld en de belangstelling was groot. In 2014 wordt dit vervolgd.

December

De provincie Noord-Holland honoreerde de aanvraag voor steun voor het grote orgel met bijna 300.000 euro. Daarmee hebben we een belangrijk moment: 50% van de financiering van de restauratie van het orgel is rond!

De bezoekersaantallen waren dit jaar de hoogste bezoekersaantallen van afgelopen tien jaar, met een groter aandeel aan bezoekers uit Nederland en Amsterdam. Totaal telde de Oude Kerk (afgerond) 175.000 bezoekers.

financieel verslag

2013 werd positief afgesloten. De resultaten uit exploitatie werden toegevoegd aan de investeringsreserve voor onderhoud en restauratie van het gebouw en het monumentale grote orgel.

Zie voor het financiële jaarverslag de bijlage.

samenvatting

2013: basis op orde

Na 60 jaar restaureren is de Oude Kerk op orde. In 2013 werd de laatste hand gelegd aan een langdurige restauratie welke in 1938 begon met een eenmalige gift van Koningin Wilhelmina, en in 1951 fysiek van start ging met de restauratie van het half ingestorte dak. In september was de kerkmeesterskamer als laatste aan de beurt. De kerk is op orde. Leve de Oude Kerk! Op 13 september werd dit gevierd met een groot diner voor 800 betrokkenen. Het diner werd voor 100% gesponsord door de Amsterdamse ondernemers waaronder Patisserie Holtkamp, Restaurant ANNA, Home-Soup, Hema, Huize Frankendael en Mata-Hari. Na afloop ging de pet rond voor de restauratie van het Grote Orgel.

Het jaar 2013 was het eerste volle jaar onder nieuw bestuur en directie. Een succesvol jaar, waar de Oude Kerk 175.000 bezoekers trok en belangrijker: een nieuw publiek haar weg vond naar de Oude Kerk. Naast de reguliere toerist vond tijdens de tentoonstelling *memento* nu ook de Nederlandse kunst- en cultuurliefhebber zijn weg naar de Oude Kerk. Zonder veel moeite was de Oude Kerk landelijke topscoorder tijdens het Open Monumenten weekend. In oktober ontving de Oude Kerk de Geurt Brinkgreve restauratieprijs voor de meest geslaagde restauratie. Jan Rothuizen bracht de kerk in kaart en historicus Lodewijk Wagenaar schetste de historische levensloop van de kerk met als resultaat een nieuwe handleiding voor elke bezoeker.

In 2013 werd het Masterplan, dat de nieuwe koers van de Oude Kerk beschrijft, op meerdere niveaus getoetst; zowel financieel als bij de potentiële doelgroepen. De projectie liet een positief beeld zien van de gekozen richting. Er werd een reorganisatie doorgevoerd welke noodzakelijk was vanwege de transitie van verhuur locatie naar producerende instelling. Fondsenwerving werd opgestart via meerdere kanalen; particulieren, fondsen, families, vrienden en het bedrijfsleven. De Oude Kerk werd in 2013 gesteund door: VSB Fonds, Stichting Doen!, Amsterdam 2013, Amsterdams Fonds voor de Kunst en de Rens Holle Stichting. Marketing werd ontwikkeld met een nieuwe huisstijl in helvetica van de hand van de Amsterdamse kunstenaars Experimental Jetset.

De kerk won aan levendigheid met een kleine boek- en cadeauwinkel in de Librije en een warme Koffieschenkerij in de sacristie. In de voormalige steenopslag werd een kerkatelier gerealiseerd waar kunstenaars terecht kunnen om werk te ontwikkelen of samen te werken met de roemruchte buurt. Een buurt die overigens door het beleid van de stad Amsterdam aan kwaliteiten wint met talrijke

nieuwe creatieve ondernemers die zich om de kerk heen vestigen. De Oude Kerk stemde haar verhuurbeleid af op de creatieve vraag van deze jonge ondernemers. Zo werd nummer drie verbouwd en verhuurd aan studio pino en huurt Lost+Found een ruimte op nummer 23. Op nummer 17 vestigde het chocoladeatelier Pucini.

Verschillende kunstenaars exposeerden in 2013 in de Oude Kerk zoals: Edward Clydesdale Thompson, Irene Drooglever Fortuyn, Feiko Beckers, Francesca Grilli, Esther Polak, Volfango Pecoraio, Jullianne Shwarz, Olinka Vištica, Dražen Grubišić. Er waren maar weinig plekken in de stad die zo in ontwikkeling waren als de Oude Kerk in 2013. Zonder daarbij overigens haar grootste kwaliteit uit het oog te verliezen. De Oude Kerk blijft het meest indrukwekkende, authentieke en oudste gebouw - en nog heel even het best bewaarde geheim - van Amsterdam.